

ДИКАНЬ В. В.

к. е. н., доцент
Українська державна академія залізничного транспорту
Mtk_gd@ukr.net

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

В статті надано теоретичні засади стратегічного планування соціально-економічного розвитку машинобудівного комплексу України за рахунок розкриття його цілей, етапів та представлення у загальному вигляді моделі такого планування. Успішна реалізація стратегії забезпечує ефективне функціонування підприємства, визначення його цілей і задач та освоєння нових можливостей, а застосування принципів стратегічного планування до соціально-економічного розвитку підприємств машинобудування дозволить виявити основні напрямки діяльності, які б забезпечили тривалий соціальний та економічний розвиток підприємств; виявити та оцінити ресурси, необхідні для реалізації визначених пріоритетних напрямків діяльності; здійснювати контроль реалізації запланованих заходів щодо соціально-економічного розвитку, оцінюючи кінцевий результат від їх впровадження для розвитку машинобудування.

Ключові слова: машинобудування, стратегічне планування, соціально-економічний розвиток, модель.

ДИКАНЬ В. В.

к. э. н., доцент
Украинская государственная академия железнодорожного транспорта
Mtk_gd@ukr.net

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ

В статье определены теоретические принципы стратегического планирования социально-экономического развития машиностроительного комплекса Украины за счет раскрытия его целей, этапов и представления в общем виде модели такого планирования. Успешная реализация стратегии обеспечивает эффективное функционирование предприятий, определение их целей и задач, освоение новых возможностей, а применение принципов стратегического планирования к социально-экономическому развитию предприятий машиностроения позволит определить основные направления деятельности, которые бы обеспечили длительное социальное и экономическое развитие предприятий; обнаружить и оценить ресурсы, необходимые для реализации определенных приоритетных направлений деятельности; осуществлять контроль реализации запланированных мероприятий по социально-экономическому развитию, оценивая конечный результат от их внедрения для развития машиностроения.

Ключевые слова: машиностроение, стратегическое планирование, социально-экономическое развитие, модель.

DYKAN V. V.

candidate of economic sciences, associate professor
Ukrainian State Academy of Railway Transport
Mtk_gd@ukr.net

STRATEGIC PLANNING OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE MACHINE-BUILDING COMPLEX OF UKRAINE

In the article theoretical principles of the strategic planning of socio-economic development of machine-building complex of Ukraine are certain due to opening of its aims, stages and presentation of model of such planning in the general view. Successful realization of strategy provides the effective functioning of enterprises, determination of their aims and tasks, mastering of new possibilities, and application of principles of the strategic planning to socio-economic development of machine-building enterprises will allow: to define basic directions of activity, which would provide the protracted social and economic development of enterprises; to discover and estimate resources necessary for realization of certain priority directions of activity; to carry out control of realization of the planned measures on socio-economic development, estimating final result of their introduction for development of machine-building complex.

Keywords: mechanical engineering, strategic planning, socio-economic development model.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Машинобудування є фундаментом економічного потенціалу України, від рівня її ефективності діяльності якого залежать стан та перспективи соціально-економічного розвитку країни. Підприємства машинобудівної галузі відіграють найважливішу роль у реалізації досягнень науково-технічного прогресу, у забезпеченні інноваційної складової розвитку національної економіки.

В розвинутому світі підвищення ефективності функціонування підприємств машинобудування здійснюється на засадах структурної перебудови галузі шляхом зростання рівня наукомістких виробництв, впровадження сучасного технологічного оснащення для зниження енерго-, ресурсо- та трудомісткості виробництв, орієнтації продукції виключно на потреби ринку, екологізації виробництв, що забезпечує випуск ресурсооснащених та природоохоронних видів техніки [1].

В Україні більша частина машинобудівних підприємств перебуває в стані тривалої економічної кризи, проявами якої є постійний спад обсягів виробництва продукції, застарілі виробничі технології, низька фінансова дисципліна, неплатоспроможність та неконкурентоспроможність продукції. Як свідчать численні дослідження, основною причиною такого критичного стану машинобудівних підприємств є невідповідність діючої системи управління підприємствами вимогам ринку та відсутність чіткої стратегії розвитку і виходу їх з кризи, що позначається не тільки на показниках функціонування галузі, але й призводить до соціальної розбалансованості суспільства.

Саме тому, стратегічна проблематика діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств повинна бути пов'язана не стільки з прискоренням віддачі інвестицій, покращенням положення на світових ринках продукції машинобудування, а скільки з забезпеченням подолання тривалої економічної кризи та створенням умов для розвитку й функціонування персоналу власних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі стратегічного планування соціально-економічного розвитку підприємств машинобудування приділена недостатня увага у зарубіжній та вітчизняній науковій школі. Більша частина наукових досліджень розкриває теоретичні засади стратегічного планування, методи та моделі такого планування, висвітлює основні підходи до вибору стратегій. Особливе місце в проведенні цих досліджень відводиться таким вченим-науковцям, як І. Ансофф [2], В. Герасимчук [3], О. Ковтун [4], З. Шершньова [5] та ін. Деякі аспекти соціально-економічного розвитку промислових підприємств, їх об'єднань та галузей знайшли своє відображення в працях В. Геєця, А. Гриньова, В. Диканя [6–8].

Дослідження ж проблеми стратегічного планування соціально-економічного розвитку проводилися переважно на рівні соціально-економічного розвитку регіону і не достатньо повно відображають всі аспекти стратегічного планування соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств. Саме тому, виникає необхідність в розробці теоретичних засад стратегічного планування соціально-економічного розвитку машинобудівного комплексу України, що обумовило і формулювання мети даної статті.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток підприємства як комплексне економічне явище відображає тенденції в сфері соціально-економічної діяльності підприємств та характеризується трьома взаємопов'язаними елементами: рівнем потенціалу підприємства та ефективністю його використання, економічним розвитком і фінансовим положенням підприємства та якістю трудового життя персоналу підприємства [9].

Соціально-економічний розвиток машинобудівного комплексу – це процес, який спрямований на досягнення якісно нового стану соціальної та економічної складової

діяльності машинобудування, що забезпечується шляхом реалізації принципів соціально-орієнтованого господарства.

Стратегічне планування являє собою організаційно-економічну систему, що забезпечує безперервний процес прийняття рішень, у ході яких встановлюються і уточнюються за часом цілі й завдання розвитку підприємства; визначаються стратегії їх досягнення; розробляються детальні плани, що відображають різні сторони господарської діяльності. Основне його призначення полягає у виявленні оптимального з усіх можливих альтернативних варіантів розвитку підприємства в майбутньому. Саме тому і стратегічне планування соціально-економічного розвитку підприємств машинобудування повинно забезпечувати як досягнення найкращого рівня потенціалу підприємства та ефективності його використання, економічного розвитку і фінансового положення, якості трудового життя персоналу, так і сприяти оптимальному розвитку машинобудівної галузі у єдиному господарському комплексі країни.

Практика ж функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств засвідчує, що на більшості з них стратегічне планування ще й досі носить формальний характер, здійснюється необґрунтовано та непослідовно, часто не враховуючи фактори динамізму та ризику підприємства в умовах жорсткої конкурентної боротьби, та не спрямовується на досягнення конкретних цілей. В більшій мірі така ситуація обумовлюється впливом чинників як загальнополітичного і економічного характеру, так і дією чинників людського характеру. Зокрема, серед основних проблем, які ускладнюють впровадження засад стратегічного планування в практику функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств, впливаючи на неефективність проведення стратегічного аналізу та вибір стратегічних напрямів розвитку, унеможливаючи формування дієвого механізму реалізації стратегічних цілей, внаслідок чого низка стратегій не виконується, є наступні:

- низький рівень обізнаності працівників машинобудівної галузі технологіями стратегічного планування та небажання керівництва здійснювати управління підприємством на його засадах;
- низький рівень співпраці та взаємодії підрозділів машинобудівних підприємств в процесі планування;
- великі витрати, пов'язані з процесом розробки та реалізації стратегії;
- відсутність висококваліфікованих спеціалістів в області стратегічного планування розвитку машинобудівних підприємств;
- низький рівень програмного та технічного забезпечення підприємств машинобудування, що значно ускладнює процедуру реалізації стратегічного планування.

На думку ж автора статті, застосування стратегічного підходу до планування соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств є неабияк необхідним, оскільки дозволить досягти узгодженості інтересів власників і трудового колективу та сформулювати загальні цілі розвитку, координувати окремі програми розвитку і найбільш повно використовувати його економічний потенціал, оптимально розподіляючи фінансові ресурси, спрямовуючи їх на реалізацію найбільш пріоритетних завдань.

Як зазначає У. Бреддік [10], цілі стратегічного планування полягають у:

- 1) формуванні організаційної структури зі стратегічного розвитку, у якій можуть акумулюватися думки, нові ідеї, концепції;
- 2) визначенні сприятливих зовнішніх факторів та погроз, що загрожують бізнесу;
- 3) підготовці плану для оцінювання сильних і слабких сторін організації;
- 4) затвердженні основних ліній розвитку, орієнтуючись на які можна перевіряти різні стратегії;
- 5) відстеженні тенденцій, що виникають і можуть виявитися життєво важливими для бізнесу;
- 6) розробці короткострокових рішень в рамках стратегічного плану.

Враховуючи існуючий стан машинобудівного комплексу України, в якості цілей

стратегічного планування соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств можна виділити наступні:

- відновлення виробничих потужностей вітчизняних підприємств за рахунок впровадження сучасного технологічного обладнання;
- налагодження стабільного обсягу виробництва продукції машинобудування та відновлення рівня її конкурентоспроможності;
- покращення рівня платоспроможності та ліквідності підприємств машинобудування;
- створення сприятливого інвестиційного клімату в галузі;
- налагодження стабільних ринків збуту продукції;
- створення умов для розвитку інноваційної діяльності, налагодження ефективного механізму обміну науковими та інноваційними розробками;
- забезпечення стабільного соціального клімату в галузі;
- створення умов для розвитку соціальної інфраструктури;
- зниження рівня плинності кадрів та активізація творчого потенціалу працівників;
- створення ефективної системи підготовки та перепідготовки кадрів;
- налагодження партнерських відносин власників машинобудівних підприємств з персоналом, формування іміджу соціально відповідального керівника.

Відповідно до цього процес стратегічного планування соціально-економічного розвитку підприємств машинобудівної галузі повинен включати декілька послідовних етапів [11]:

Етап 1. Визначення місії машинобудівного комплексу, що являє собою чітко сформульовану філософію та зміст існування галузі, орієнтовані не тільки на забезпечення власної конкурентоспроможності, але й підвищення якості трудового життя колективу.

Етап 2. Формулювання цілей розвитку машинобудування, що є конкретним вираженням завдань його функціонування. В якості чинників, які впливають на вибір цілей машинобудування, виступають фактори зовнішнього та внутрішнього середовища галузі, її потенціал та ресурси, загальна економічна культура та рівень соціального забезпечення працівників.

Етап 3. Аналіз стану ринкового середовища. В рамках даного етапу проводиться оцінка стану та привабливості ринку, характеризуються ринково-виробничі відносини в галузі, вивчаються задекларовані в нормативно-правових актах соціально-економічні вимоги, які є обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання. Отримані в результаті виконання етапу дані служать основою для розробки стратегії соціально-економічного розвитку машинобудування на довгострокову перспективу.

Етап 4. Виявлення й оцінка чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на стратегію соціально-економічного розвитку машинобудування.

Етап 5. Формування системи стратегій соціально-економічного розвитку машинобудування. На цьому етапі стратегічного планування розробляються альтернативні варіанти стратегічних планів, програм, проводиться їх порівняльна оцінка, аналізуються та підтверджуються Міністерством промислової політики України стратегічні розробки, узгоджуються плани, програми та інвестиційні рішення, проводиться відбір найбільш ефективної для досягнення встановлених цілей стратегії. Варіантна стратегія соціально-економічного розвитку машинобудівної галузі передбачає вибір стратегічних альтернатив, проведення їх аналізу та визначення базової стратегії для реалізації цілей соціально-економічного розвитку; формування функціональних стратегій, включаючи стратегію соціального розвитку та покращення якості трудового життя персоналу.

Етап 6. Корегування стратегічних рішень та реалізація обраної стратегії.

В загальному вигляді модель стратегічного планування соціально-економічного розвитку машинобудівного комплексу можна представити наступним чином (рис. 1).

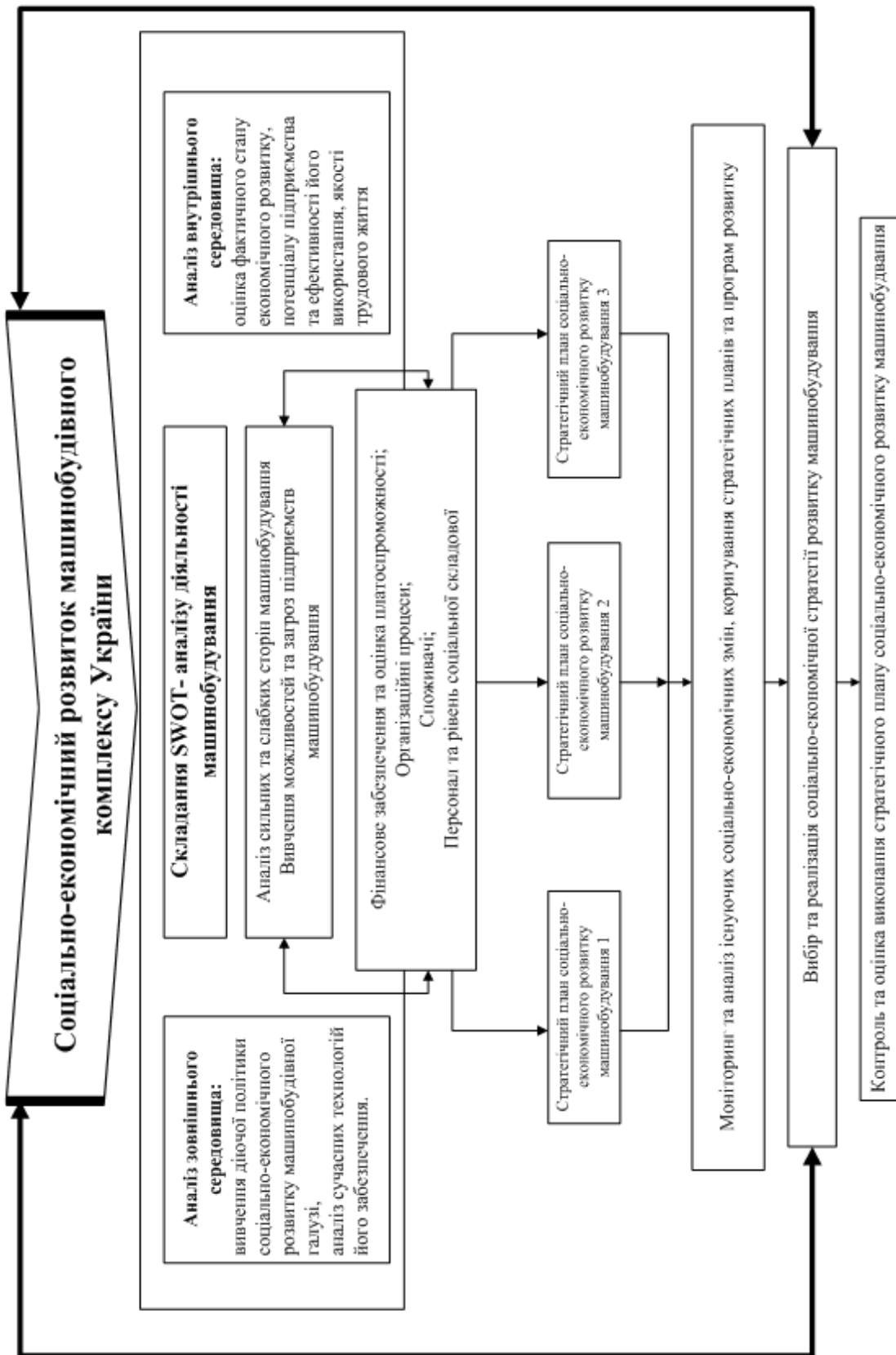

Рис. 1. Загальна модель стратегічного планування соціально-економічного розвитку машинобудівного комплексу

Висновок. Таким чином, забезпечення соціально-економічного розвитку машинобудівного комплексу України є важливою проблемою не тільки галузі промисловості, але й всієї української економіки, яка обумовлює необхідність впровадження

змін в діючу систему управління підприємствами, орієнтованих на їх довгострокову конкурентоспроможність. Стратегічне планування – це така ланка, взявши за основу яку, можна витягнути цілий ланцюг підприємств України, в тому числі й машинобудування. Адже, успішна реалізація стратегії забезпечує ефективне функціонування діяльності підприємств, визначення його цілей і задач та освоєння нових можливостей, а застосування принципів стратегічного планування до соціально-економічного розвитку підприємств машинобудування дозволить, по-перше, виявити основні напрямки діяльності, які б забезпечили тривалий соціальний та економічний розвиток підприємств; по-друге, виявити та оцінити ресурси необхідні для реалізації визначених пріоритетних напрямків діяльності; по-третє, здійснювати контроль реалізації запланованих заходів щодо соціально-економічного розвитку, оцінюючи кінцевий результат від їх впровадження для розвитку машинобудування.

Список використаних джерел

1. Петришин Н.Я. Інструментарій стратегічного планування діяльності машинобудівних підприємств / Н.Я. Петришин // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та розвитку. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2008. – С. 70–76.
 2. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1989. – 358 с.
 3. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління. Графічне моделювання / В.Г. Герасимчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 296 с.
 4. Ковтун О.І. Стратегії підприємства : [монографія] / О.І. Ковтун. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2008. – 424 с.
 5. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : [підручник] / З.Є. Шершньова. – [2-е вид., перероб і доп.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.
 6. Геєць В. Інноваційно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку ХХІ століття / В. Геєць // Банківська справа. – 2003. – № 4. – С. 3–32.
 7. Гриньов А.В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А.В. Гриньов. – Х. : ВД «Інжек», 2003. – 308 с.
 8. Дикань В.Л. Стратегічне управління конкурентоспроможністю як чинник інноваційного розвитку підприємства / В.Л. Дикань // Маркетинг: теорія і практика : збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – № 29. – С. 55–58.
 9. Логвін В.М. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств на основі когнітивного підходу : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. : спеціал. 08.00.04 / В.М. Логвін. – Харків, 2008. – 16 с.
 10. Жилінська Л. Сутність і принципи стратегічного планування / Л. Жилінська // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 3. – С. 89–82.
 11. Потриваєва Н.В. Теоретичні засади стратегічного планування розвитку АПК / Н.В. Потриваєва // Таврійський науковий вісник. – Х., 2006. – Вип. 46. – С. 159–165.
-